

LEONIE CORNIPS

Dialectwoordenboeken

Het begeleiden van stagiaires bij het Meertens Instituut is inspirerend, omdat het Limburgs voor hun vaak een onbekende taal is. Brenda Assendelft bijvoorbeeld, definieert zich als 'Randstedeling'. Zij is summa cum laude afgestudeerd in Leiden. Ze heeft onderzocht welke motivaties mensen hebben om over een dialect in Limburg te schrijven en te publiceren. Brenda heeft daartoe 186 geschreven bronnen bekeken, zoals (spreek)woordenboeken, scheldwoordenboeken, grammatica's, spelling- en uitspraakvoorschriften of -aanwijzingen, leesplankjes, lesmethodes (cursussen, schoolboekjes), plaatsnaambordjes, dialectliteratuur en vertalingen van stripverhalen zoals *Ne gansen toer* van Asterix, *De bokkerieersj* van Suske en Wiske, *Bompa en Bomma Plus* van Nijntje en *Iech bin Kwakker* van Kikker. Leesplankjes en plaatsnaambordjes horen tot geschreven bronnen omdat ze, net als lesmethodes, woorden in een bepaalde spelling vastleggen.

Brenda heeft alle voorwoorden, verantwoordingen, inleidingen en flapteksten bestudeerd om de motieven, doelen en functies van die bronnen te achterhalen, en de verwachtingen van de schrijver of samensteller bij het uitgeven ervan.

De redenen om bijvoorbeeld een woordenboek samen te stellen zijn talrijk. Brenda kwam tegen: uit eigen interesse of voor het plezier van de schrijver; om een bijdrage te leveren aan de wetenschap; om het eigene van het dialect te typeren; om een grotere waardering voor en gebruik van het dialect stimuleren; om de belangstelling voor het dialect vergroten; om het dialect door te geven aan het nageslacht; om het dialect correct of beter te leren spreken, lezen of schrijven; voor de verwerving van het dialect als tweede taal; vanwege kritiek op of aanvulling van eerdere publicaties over een bepaald dialect.

Jongeneel (1884), Robroek (2004) en Kars (2005) zijn voorbeelden van auteurs met interesse en plezier in het dialect. Hoewel Jongeneel (1884) en Kars (2005) zelf niet uit Limburg komen. Kars (2005) schrijft: 'Toen ik in 1987 als Hollandse immigrant in

Limburg probeerde te integreren, had ik geen flauw vermoeden dat het merkwaardige buitenlands dat ik alom om mij heen hoorde, mij zo zou gaan bezighouden dat er een woordenboek uit zou voortkomen.' Vooral publicaties uit de 19de en begin 20ste eeuw willen een bijdrage leveren aan de wetenschap, zoals Franquinet (1851-1852), Mertens (1885), Simons (1889) en Endepols (1924).

Jongeneel (1884) schrijft: *'Voor de uitgaaf pleitten m.i. de toenemende belangstelling in de studie der inheemsche tongvallen, welke zich in ons vaderland begint te vertoonen, en het nut, dat zulk een onderzoek voor de taalwetenschap hebben kan.'*

Na de Tweede Wereldoorlog dringt het behoud van het dialect zich op de voorgrond. Het dialect raakt onder invloed van het Nederlands en verandert ook door immigratie en mondialisering. Een aantal publicaties is daarom specifiek bedoeld voor niet-dialectsprekers die het dialect willen leren, met name het Valkenburgs (Ubaghs, 1937), Maastrichts (Bovens, 1986), Weerts (Hermans 1994, 1998) en Heerlens (Prickaerts, 2000).

Hermans stelt een werk alleen voor nieuwkomers samen: 'Voor mensen van buiten Weert die toch iets meer willen weten van ons dialect omdat ze zich hier hebben gevestigd.' Huntjens (1990) is vooral humoristisch bedoeld: 'Voor Engelsen zodat zij zich in Heerlen kunnen redden.'

De motivaties in de geschreven bronnen veranderen dus in honderd jaar tijd en tonen overduidelijk een veranderende samenleving aan waarin behartigers van het dialect proberen mee te bewegen.

Tijdens het onderzoek naar het Limburgs realiseerde Brenda zich dat haar overgrootmoeder, Hubertina Pijnappel-Thomas (1904-1981), geboren en getogen was in Kerkrade. Haar familie spreekt weleens over haar en vooral over het feit dat ze Kerkrads sprak. Brenda is blij dat ze door dit onderzoek iets meer te weten is gekomen over de taal die haar overgrootmoeder moet hebben gesproken.

Reageren?

leonie.cornips@delimburger.nl

Leonie Cornips, bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de UM, over de relatie tussen gesproken talen en dialecten in Limburg en de daaraan ontleende identiteit.

